

Eusebius om Milanoaftalen, 312

Eusebius (ca. 260-340) var forfatter og biskop i Cæsarea. Eusebius forfattede bl.a. et omfattende værk på græsk om kirkens historie (*Historia Ecclesiastica*) fra Jesu tid frem til sin egen samtid (til ca. 324). Eusebius ønskede med sit værk at hædre og bevare mindet om de første kristne apostle, kirkens grundlæggere og martyrerne.

Under kejser Diocletian (284-305) etableredes et "firekejserstyre" (Tetrarkiet). Riget blev delt i en østlig og en vestlig del. Hver del blev styret af en overkejsere (med titel af Augustus) og en underkejsere (med titel af Cæsar). Da den øverste kejser i den østlige del af riget, Galerius, døde i 311, sikrede Licinius posten som øverste kejser i denne del af riget, mens Konstantin i løbet af 312 sikrede sig magten i den vestlige del af riget. Licinius' magt blev dog samme år udfordret af underkejseren Maximinus Daia. Licinius besejrede dog Maximinus Daia og mødtes herefter med Konstantin i Milano, hvor de to kejsere indgik en aftale (Milanoaftalen eller Milanoediktet) vedrørende de kristne i riget. Ediktet gengives ligeledes på originalsproget (latin) hos den kristne forfatter Lactantius (ca. 250-325), mens nedenstående bygger Eusebius' græske oversættelse.

Lad os nu anføre en oversættelse, foretaget fra latin, af Konstantins og Licinius' kejserlige forordninger:

Afskrift af kejserlige forordninger, oversat fra latin:

"Idet vi allerede for længst har indset, at frihed til gudsdyrkelse ikke skal nægtes, men at der bør gives enhver lov til efter sit sind og sin vilje at tage vare på de guddommelige ting efter sit eget valg, havde vi befalet både de kristne [...] ¹ at overholde deres partis og deres gudsdyrkelses tro. Men eftersom mange og forskellige betingelser tydeligt syntes at være føjet til i det reskript, ² i kraft af hvilket der er indrømmet disse en sådan ret, kunne måske nogle af dem, når der var gået nogen tid, blive hindret i udøvelsen af disse rettigheder.

Da jeg kejser Konstantin og jeg kejser Licinius lykkelig og vel var kommet til Milano og havde taget alt, hvad der kunne fremme den offentlige nytte og tarv, under behandling, da besluttede vi blandt andre ting, som syntes at være til gavn for de mange, eller rettere sagt først og fremmest at udstede sådanne forordninger, som medførte ærefrygt for og dyrkelse af guddommen, nemlig at give de kristne og alle frit valg med hensyn til at følge den dyrkelse, de ville, for at ethvert guddommeligt og himmelsk væsen kunne være nådig overfor os og overfor alle, der lever under vort herredømme. Derfor har vi med sund og rigtig omtanke fattet den beslutning, at der overhovedet ikke må nægtes nogen lov til at følge og vælge de kristnes religiøse sædvane eller dyrkelse, og at der skal gives hver enkelt lov til at hengive sit sind til den dyrkelse, som han mener passer for ham, for at guddommen i alle ting kan yde os den sædvanlige iver og velvilje. Det var rigtigt at udstede en forordning om, at det behagede os således: at når de betingelser, som indeholdtes i de skrivelser, som tidligere blev sendt til din ³ hengivenhed angående de kristne, var blevet fuldstændig fjernede, så skulle også disse ting, som var helt forkerte og fremmede for vor mildhed, fjernes, og at enhver af dem, der har haft den samme vilje til at overholde de kristnes dyrkelse, nu frit og åbent og uden nogen fortræd må overholde selve

¹ Her mangler noget.

² Der må her menes Galerius' toleranceedikt fra 311

³ Ediktet var ifølge Lactantius stilet til til statholderen af Bithynien, men havde retsgyldighed i hele riget.

dette. Dette har vi besluttet udførligt at meddele din omsorgsfuldhed, for at du kan vide, at vi har givet de kristne fri og ubetinget ret til at tage vare på deres egen dyrkelse. Når du ser, at dette ubetinget er indrømmet dem af os, forstår din hengivenhed, at tilladelse er givet også til andre, der ønsker at følge deres egen sædvane og dyrkelse, hvilket åbenbart sker i overens-

5 stemmelse med vore tiders rolige forhold, for at enhver kan have lov til at vælge og tage vare på hvilken dyrkelse, han vil. Men dette er sket fra vor side, for at vi ikke skal synes at have mindsket noget i henseende til ære og dyrkelse.

I øvrigt bestemmer vi med særlig henblik på de kristne, at deres steder, hvor de før havde for sædvane at komme sammen, med hensyn til hvilke en bestemt fremgangsmåde var fastsat

10 gennem det brev, der tidligere blev sendt til din hengivenhed, at hvis nogen skulle vise sig i fortiden at have købt dem enten af vor kasse eller af nogen anden, skal de gives tilbage til de samme kristne uden betaling og uden nogen fordring om erstatning, med undladelse af for-

15 sømmelse og tvetydighed, og hvis der er nogle, der har fået [sådanne steder] som gave, skal de så snart som muligt give dem tilbage til de kristne, så de, der har købt sådanne steder, eller som har fået dem som gave, hvis de kræver noget af vor velvilje, skal henvende sig til den stedlige

20 lovgivende myndighed, for at der ved vor godhed kan drages omsorg for dem. Alle disse ting skal ved din iver straks og uden forhaling overgives til de kristnes samfund.

Eftersom det vides, at de kristne ikke blot har haft disse steder, hvor de plejede at komme sammen, men også nogle andre steder, der ikke tilhørte nogen enkelt af dem, men hørte til de-

20 res samfunds, det er de kristnes, retmæssige ejendom, skal du give befaling til, at alt dette i henhold til den lovbestemmelse, som vi forud har givet, skal gives tilbage til de kristne, det er til deres samfund og til enhver forsamling af dem, overhovedet uden nogen strid, idet den for-

25 ud nævnte fremgangsmåde naturligvis overholdes, at de, der giver dem tilbage uden erstatning, som vi ovenfor har sagt, kan håbe at blive holdt skadesløse ved vor velvilje.

I alle disse forhold bør du af al magt vise din iver overfor de kristnes ovennævnte samfund, for at vor befaling så hurtigt som muligt må opfyldes, for at der også på dette område ved vor god-

30 hed kan drages omsorg for den almindelige og offentlige ro. Thi ved denne fremgangsmåde, som vi også ovenfor har nævnt, vil den guddommelige iver for os, som vi under mange forhold har fået bevis på, forblive fast altid. Men for at denne vor lovgivnings og velviljes bestemmelse

35 må komme til alles kundskab, bør det sig, at det, som vi har skrevet, ved din befaling bliver fremstillet, offentliggjort allevegne og bragt til alles kundskab, for at denne vor velviljes lovgiv-

ning ikke kan være skjult for nogen."

35 Eusebius: *Historia Ecclesiastica* 10,5. Overs. K. Bang: *Eusebs kirkehistorie* (bind 2), Kbh. (1945), s. 473-476